

VARIACIÓ INTRALINGÜÍSTICA EN LA CATEGORITZACIÓ I L'ETIQUETATGE DE LES PARTS DEL COS EN CATALÀ: UNA REFLEXIÓ METODOLÒGICA*

Carla FERRERÓS PAGÈS
Universitat de Girona

1. INTRODUCCIÓ

La llengua reflecteix una determinada organització dels elements de la realitat, i aquest vincle entre llengua i realitat es fonamenta en dos processos relacionats: la conceptualització i la categorització. Aquells elements de la realitat que comparteixen certs trets que es consideren rellevants s'agrupen en una mateixa classe categorial, i cada classe categorial s'associa a un concepte, que és una representació mental que els humans es fan d'una determinada situació o entitat. El procés de categorització és universal, però el resultat d'aquest procés no. És a través dels mots i de determinats processos morfològics i sintàctics que cada llengua reflecteix com una comunitat lingüística ha categoritzat les entitats de la realitat (Langacker, 2008).

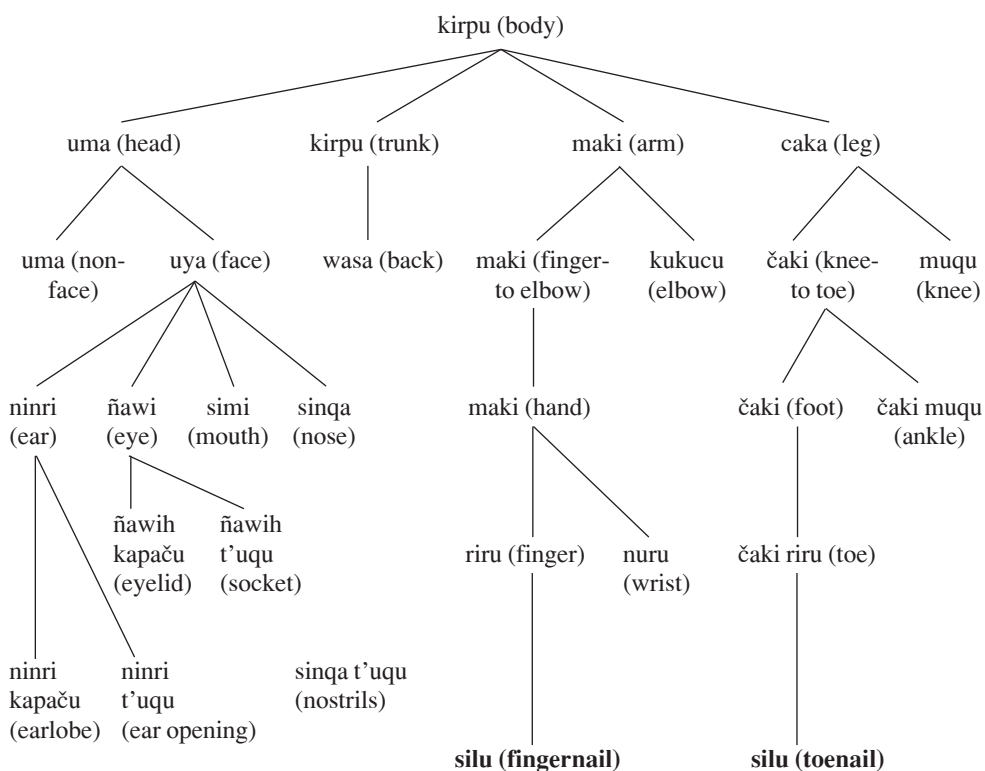
Els éssers humans dividim el cos en parts. El cos humà, deixant de banda les diferències sexuals, és igual per a tothom, i cada llengua mostra una manera diferent de segmentar-lo per formar classes categorials i crear una etiqueta per a cada una de les categories. La segmentació de les parts del cos es fa sobre la base de certes propietats que són les que es consideren rellevants a l'hora de categoritzar una part i associar-la a un concepte. Lingüistes com Brown (1976), Andersen (1978), Enfield *et al.* (2006), Wierzbicka (2007) o Majid (2010) han estudiat la categorització semàntica de les parts del cos humà en diferents llengües i els lligams que mantenen entre si els conceptes referents a les parts externes del cos humà.¹ Aquests vincles de què parlem es basen en relacions de *parts de*, és a dir, els conceptes de parts del cos s'estructuren a partir de les relacions partonòmiques que estableixen entre si més que no pas a partir de relacions taxonòmiques (*de tipus de*), a diferència de molts altres àmbits estudiats pels semantistes com, per exemple, els de les plantes o els animals. Aquestes relacions partonòmiques que s'estableixen entre les parts del cos es representen mitjançant arbres, que reproduïxen la representació mental que

1. En aquesta introducció ens ocupem més de les relacions conceptuals que no pas d'altres aspectes relacionats amb la categorització de les parts del cos perquè és un dels temes que afectarà més directament una bona part del nostre l'article.

els integrants d'una determinada comunitat lingüística es fan de les parts del cos humà; per exemple, el 'nas' formaria part de la 'cara', i la 'cara' del 'cap'. Així doncs, sembla que hi ha acord a considerar que els parlants pensen en el cos en termes de *parts*, i que associen cada part a una altra part o al tot, que conformaria la totalitat física del cos humà.

Alguns autors com ara McClure (1975), Brown (1976) o Andersen (1978) afirmen que aquests arbres partonòmics s'organitzen en jerarquies de cinc o sis nivells de profunditat, i en el sisè nivell, diuen, només hi hauria etiquetes referents a parts incloses dins de *finger*² (dit de la mà) o *toe* (dit del peu). Reproduïm un exemple del quítxua tret d'Andersen (1978: 339), que l'autora adapta de Stark (1969), i escrivim en negreta les etiquetes del sisè nivell.³

(1)

2. Escrivim entre cometes simples els conceptes per a parts del cos, i en cursiva els mots que s'hi refereixen.

3. Reproduïm l'arbre, sense canvis respecte a Andersen (1978: 339), amb els noms en quítxua i anglès, ja que no és evident que hi hagi una correspondència de categories i d'etiquetes entre el català i l'anglès.

Wierzbicka (2007), que, pel que fa a les relacions partonòmiques, i a diferència dels autors que hem vist ara, parla de conceptes i no d'etiquetes, conclou que només són possibles tres nivells, tot i que el tercer nivell és estrany: proposa que cada part del cos *forma part* del 'cos', i no d'una altra part, excepte casos com, exemplifica l'autora mateixa, 'cheek' (galta), que formaria part de 'face' (cara), i 'face' de 'body' (cos). Altres autors parlen només de dos nivells de profunditat en les jerarquies partonòmiques; sembla que indiquen que cada part del cos *forma part* directament de 'cos', i no de cap altra part (Enfield *et al.*, 2006).

Deixem de banda de moment la qüestió de les relacions partonòmiques i tornem a centrar-nos en aspectes més generals relacionat amb la categorització de les parts del cos: si bé algunes parts del cos etiquetades en una llengua determinada, i per tant categoritzades, presenten fronteres perceptibles evidents (com per exemple la part designada *nas* en català), hi ha altres trets, a més d'aquestes fronteres, que també són rellevants per a la categorització d'algunes parts. Aquests trets sovint es detecten per via visual, per la forma, la mida o l'orientació espacial d'una determinada secció del cos humà: un dels trets rellevants a l'hora de categoritzar el cap, per exemple, és la forma rodona. Algunes parts del cos, però, presenten certs atributs rellevants i no visibles que fan que hagin estat categoritzades, com ara la funció o la localització (els polsos, per exemple, no són perceptibles visualment però són rellevants perquè són les zones on es perceben les pulsacions arterials, situades als laterals superiors del cap o entre l'avantbraç i la mà). També cal tenir en compte que les convencions culturals d'una determinada comunitat lingüística poden influir en la categorització d'algunes parts del cos (el fet que en català es puguin agrupar parts com ara els genitals masculins i femenins sota etiquetes com *parts* o *vergo-nyes* seria un exemple de categorització i etiquetatge fets per raons culturals).

Hem dit que cada llengua reflecteix una manera diferent de categoritzar i anomenar les parts del cos humà. Però aquesta variació no es dona només entre les llengües, que és el que ha estat més estudiat (McClure (1975), Brown (1976), Andersen (1978), Enfield *et al.* (2006), van Staden i Majid (2006), Wierzbicka (2007), Majid (2010)), sinó que també detectem diferències dins d'una mateixa varietat lingüística. Tal com hem observat en unes entrevistes realitzades a parlants de català sobre categorització de parts del cos (vg. Ferrerós (2012)), l'edat, el nivell d'estudis, la professió dels parlants, l'experiència, etc. són factors que poden influir en la categorització de les parts del cos. Una mateixa part del cos pot rebre noms diferents segons l'edat o el nivell d'estudis dels parlants: en seria un exemple el fet que els parlants més grans anomenin *budells* a allò que els més joves anomenen *intestins*. Segurament, un carnisser o un professional de la salut categoritzaran i etiquetaran les parts del cos d'una manera diferent que els parlants que no tenen el cos humà o animal com a objecte de treball. L'experiència personal és també un factor que pot fer variar la categorització i l'etiquetatge de parts del cos entre parlants: haver tingut un determinat problema de salut, o que l'hagi tingut algú proper, pot fer que s'hagin categoritzat i designat parts que altres parlants no coneixen perquè no necessiten anomenar-les. I cal afegir que no només s'observen diferències d'etiquetatge i categorització entre els parlants d'una mateixa comunitat lingüística sinó que, com veurem més endavant, un mateix parlant pot anomenar o categoritzar d'una manera diferent segons el context en què pensa i parla d'una determinada part del cos.

Les hipòtesis de què partim en aquest estudi són les següents:

- (1) Les diferències de categorització i etiquetatge de les parts del cos no són només interlingüístiques sinó que també es donen entre parlants d'una mateixa varietat lingüística i dintre del discurs de cada parlant.
- (2) Les diferències en els discursos dels parlants d'una mateixa llengua o d'un mateix parlant es donaran especialment amb relació a les parts del cos sense fronteres perceptibles visualment (a partir d'ara, PCSF), ja que formen un conjunt homogeni estructuralment amb les parts circumdants i, per tant, suposem que hi haurà diferències entre els parlants a l'hora d'establir-ne els límits, i que de l'establiment d'aquestes fronteres dependrà l'extensió referencial de les parts del cos que hi delimiten.
- (3) El que condicionarà aquesta variació seran factors socials i funcionals, ja que estan lligats aspectes culturals que, com hem vist, influeixen fortament en la categorització i l'etiquetatge que mostra cada llengua. Aquests factors socials i funcionals són els següents: a) les característiques dels informants com ara l'edat, l'experiència o el nivell d'estudis i b) el tipus de discurs, particularment segons la distinció entre discurs espontani o fruit d'una reflexió metalingüística.
- (4) Els procediments metodològics fets servir per elicitar les dades poden condicionar el tipus de discurs i donar resultats diferents a l'hora d'obtenir informació sobre la categorització i l'etiquetatge de parts del cos. Per tant, l'ús d'uns procediments o uns altres condicionarà les dades en què l'investigador basa la seva recerca i, de retruc, repercutirà en la validesa de les seves conclusions.

L'objectiu d'aquest article és analitzar aquestes diferències que suposem que hi ha en una mateixa llengua, en aquest cas el català, pel que fa a l'etiquetatge i la categorització de les parts externes del tronc i del cap del cos humà, i ens aturarem bàsicament en aquelles parts anomenades que no presenten fronteres perceptibles evidents. Com que el factor de categorització no ha estat l'evidència dels límits entre les parts circumdants, definirem quins trets han fet que la part en qüestió sigui categoritzada i etiquetada, i compararem les etiquetes amb què els parlants designen cada part amb l'extensió referencial de cada nom segons el que assenyalin els mateixos informants. Paral·lelament a aquesta anàlisi de les diferències anirem indicant quin tipus de variació està relacionat amb la metodologia que s'ha fet servir, ja que aquestes diferències es manifesten a partir dels discursos dels parlants.

2. METODOLOGIA

Les entrevistes en què hem basat aquest estudi parteixen d'una llista de mots d'ús habitual que es refereixen a parts externes del cap i del tronc, establerta perquè els parlants determinin quin segment referencial del cos humà s'associa a cada etiqueta, i quins són els trets que han fet que una secció del cos humà que no presenta fronteres percepti-

bles visualment hagi estat categoritzada. L'entrevista s'estructura en dues parts: en la primera els parlants fan la prova anomenada "tasca de coloració" (*body colouring task*) ideada per van Staden i Majid (2006). En segon lloc, es realitza una entrevista semiestructurada que té com a objectiu obtenir informació sobre els trets que presenten les PCSF que els parlants consideren més rellevants. La tasca de coloració consisteix a fer pintar sobre una figura que representa un cos humà l'extensió que pren el referent de paraules per a parts del cos, i està pensada perquè els parlants determinin els límits d'aquelles parts que no tenen fronteres perceptibles evidents. Tant la tasca de coloració com una part de l'entrevista són proves que originen la reflexió metalingüística per part dels parlants i és possible que produeixin uns resultats a vegades diferents dels que s'obtenen en establir-se una conversa més espontània.⁴ Hem procurat, doncs, tant com ha estat possible, fer que l'entrevista derivi cap a la conversa espontània.⁵

Com es veu a la Taula 1, la mostra està composta per catorze informants que tenen el català com a llengua materna, tres o quatre per a les següents franges d'edat: 20-35, 36-50, 51-65 i més de 65. Cada grup està format per homes i dones amb nivells d'estudis diferents (alguns amb estudis superiors als primaris i d'altres o sense estudis o només amb estudis primaris). Tots els informants són de les comarques de Girona, i cap d'ells té el cos humà o animal com a objecte de treball.⁶

Tenim en compte les variables d'edat, sexe i nivell d'estudis⁷ per diverses raons: els coneixements lèxics dels parlants divergeixen sovint segons l'edat i el nivell d'estudis; i d'aquestes variables pot dependre l'ús de mots apresos a través de l'ensenyament, que es recorden més o menys segons l'edat dels informants i segons el tipus d'estudis que han cursat. A la vegada, el canvi generacional pot ser un factor condicionant en aquest sentit i, per tant, l'ús d'uns mots o d'uns altres depèn sovint de l'edat. Tenim en compte la variable de sexe ja que anatòmicament els homes i les dones són diferents i, per tant, una part d'allò que ens podran explicar sobre el cos humà també divergirà d'un sexe a l'altre. Cal tenir present que la igualtat o diferència de sexe entre informant i entrevistador també pot haver influït en les proves.

A continuació, a la Taula 2, reproduïm la llista de mots que hem tingut en compte per a l'estudi o que han anat apareixent a les entrevistes realitzades als parlants. Són paraules o sintagmes lexicalitzats que es refereixen a segments del cos humà categoritzats però sense fronteres perceptibles precises, excepte els que hem escrit en cursiva, que són a la llista

4. El que al llarg d'aquest treball anomenarem «conversa espontània» són, de fet, dades extretes a través d'una entrevista semiestructurada, és a dir, en context relativament formal. Ho anomenem així de totes maneres per diferenciar clarament aquestes dades de les que són extretes a través de proves o preguntes que generen reflexió metalingüística.

5. Alguns autors com van Staden / Majid (2006) o Enfield (2006) expliquen que fan servir proves que generen reflexió metalingüística per elicitar les dades, però no expliciten, en canvi, com combinen aquestes proves amb algun tipus d'entrevista que generi una parla més espontània.

6. Per tal de mantenir l'anonimat dels informants, a la columna que correspon al nom només hi posem les dues primeres lletres del nom i la primera del cognom. A la columna on indiquem el nivell d'estudis, les sigles A.E. corresponen a *amb estudis*, i S.E. a *sense estudis* (superiors als primaris).

7. Deixem per a estudis posteriors els condicionaments socials, que en aquest treball no hem tingut en compte.

Taula 1

<i>Nom</i>	<i>Edat</i>	<i>Sexe</i>	<i>Nivell d'estudis</i>	<i>Comarca</i>
CLP	25	Dona	A.E.	Alt Empordà
VAF	27	Dona	S.E.	Alt Empordà
XEB	34	Home	A.E.	Gironès
ANA	34	Home	S.E.	La Selva
NAC	43	Dona	A.E.	Baix Empordà
JOF	36	Home	A.E.	Pla de l'Estany
JOS	49	Home	S.E.	Alt Empordà
HEC	60	Dona	A.E.	Alt Empordà
FIP	59	Dona	S.E.	Pla de l'Estany
FRC	58	Home	A.E.	Alt Empordà
CAC	59	Home	S.E.	Alt Empordà
MAJ	83	Dona	A.E.	Gironès
ANS	84	Dona	S.E.	Alt Empordà
JOV	67	Home	A.E.	La Garrotxa

Taula 2

abdomen / ventre / panxa	cul	<i>melic / llombrígol</i>
baixventre / sotaventre	dorsals	<i>mugró</i>
barba / barbeta / mentó	<i>engonals</i>	<i>natges / anques / galtes del cul</i>
cap	espatlles / muscles	<i>orelles</i>
cara	espinada	penis
cervicals	esquena	pit / tòrax
cintura	front	<i>pits ('mames')</i>
clatell / nuca	galtes	pòmuls
<i>clítoris</i>	<i>gland</i>	pubis
coll	lumbars	ronyonada
cos	malucs / costats	vagina / vulva

perquè en algun moment ens hi referirem per analitzar l'extensió dels referents d'altres parts del cos. Hem procurat tenir en compte només aquells mots que puguin ser coneguts per la majoria de parlants de català central, independentment del seu nivell cultural, de l'edat, del sexe o de la professió. De totes maneres, hi hem afegit paraules com *cervicals*, *dorsals* i *lumbars* perquè hi ha parlants que s'hi refereixen habitualment, i sembla que deixen de ser

exclusives d'un registre especialitzat. L'objectiu del treball no era fer una anàlisi de tots els mots que designen parts del cos, i per això n'hem fet una tria. Tot i aquesta tria, però, preveiem, com hem explicat a les hipòtesis, que hi haurà variació. Així doncs, n'ha resultat una llista de mots que podríem considerar propis d'un registre estàndard.

3. PRESENTACIÓ I ANÀLISI DE LES DADES

Ja hem dit que encara que el cos sigui igual per a tothom cada llengua reflecteix una manera diferent de segmentar-lo, i a més, partim de la hipòtesi que també hi ha diferències entre com categoritzen les parts del cos i en parlen els parlants d'una mateixa llengua. Els informants no dubten a l'hora d'explicar o d'indicar quina és l'extensió del referent d'un mot com *orella* o *llombrígol*; en canvi, hi ha moltes divergències en les respostes pel que fa a mots com *cara*, *panxa* o *pit*. A continuació exposarem alguns exemples de variacions de categorització i d'etiquetatge en català d'algunes PCSF. Tal com ja hem explicat en presentar la hipòtesi 3, en primer lloc (§ 3.1) tindrem en compte el discurs de diferents parlants i les variacions que hi hem observat, algunes de generals i d'altres que es donen per raons d'edat, sexe i nivell d'estudis dels parlants. En segon lloc (§ 3.2), analitzarem les diferències de categorització i etiquetatge dels discursos d'un mateix parlant segons si està fent reflexió metalingüística o si es troba en un context de conversa espontània.

3.1. VARIACIONS DE CATEGORITZACIÓ I ETIQUETATGE DE PCSF ENTRE PARLANTS DIFERENTS

En aquest apartat exposarem les diferències que hem detectat en la informació dels parlants relativa a la categorització i l'etiquetatge de les parts sense fronteres. En primer lloc (§ 3.1.1), descriurem les diferències detectades que no es relacionen amb un perfil de parlant concret, i a continuació, en el punt § 3.1.2, analitzarem les diferències que sembla que sí que tenen a veure amb característiques dels parlants com l'edat, el sexe o el nivell d'estudis.

3.1.1. Dubtes i vacil·lacions generals en l'establiment dels límits dels referents

Hi ha algunes diferències de categorització i etiquetatge que no es relacionen amb les característiques dels parlants, és a dir, que no tenen a veure amb qüestions com ara l'edat, el nivell d'estudis o el sexe dels informants. Primer (§ 3.1.1.1), descriurem com una estructuració o una altra de les parts del cos en arbres partonòmics pot fer variar les fronteres de les parts del cos implicades. En segon lloc (§ 3.1.1.2), veurem que els parlants sovint no coincideixen en l'establiment dels límits de les grans àrees estructuralment uniformes de la zona frontal i posterior del tronc.

3.1.1.1. Variacions per l'estructuració partonòmica

La majoria dels parlants que formen la mostra d'aquest estudi coincideixen a relacionar les parts del cos entre si organitzant estructures partonòmiques a la manera d'Andersen. Per exemple, encara que accepten que podria dir-se que els 'ulls' són una part del 'cos' (dos nivells relacionals), molts d'ells expliquen espontàniament que, de fet, els 'ulls' formen part de la 'cara', la 'cara' del 'cap' i el 'cap' del 'cos' (quatre nivells relacionals): «El 'cos' és 'cap', 'tronc' i 'extremitats'. [...] El 'cap' està format per la 'cara' i pel 'cap'. [...]. Els 'ulls' formen part de la 'cara' [...]. Les 'parpelles' i les 'pestanyes' són parts de l'ull'» va explicant, per exemple, JOF en diferents moments de l'entrevista. Sembla, doncs, que els parlants estructuren la realitat en funció de partonomies: expliciten algunes jerarquies que formarien un arbre partonòmic que reflecteix la manera com conceben les relacions entre les parts del cos humà.

Si es tenen en compte, d'una banda, les grans divisions que proposen els parlants pel que fa al cos humà, i, de l'altra, la hipòtesi de l'estructuració d'Andersen, sorgeixen alguns problemes a l'hora de col·locar certes parts del cos en una jerarquia partonòmica. N'és un exemple representatiu el cas de 'coll'. Ja hem assenyalat que alguns dels parlants entrevistats fan tres grans divisions en el cos humà a l'hora d'explicar les estructures a què ens referíem, 'cap', 'tronc' i 'extremitats' ('cames' i 'braços'), i aquestes parts constituïrien el segon nivell jeràrquic que dependria d'un primer nivell, 'cos', i que totes les altres parts del cos haurien de pertànyer (directament o no) o bé al 'tronc', o bé al 'cap' o bé a les 'extremitats'. La segmentació tripartida de què parlem es fa en funció de les fronteres perceptibles visualment que presenten les parts implicades, tot i que en algun cas aquestes fronteres no són tan precises com sembla: el 'tronc' té com a frontera la línia de les 'espatlles', i el 'cap', a diferència del que hi ha sota seu, té forma de bola, i per tant presenta una frontera evident situada just a sota de la 'barbeta'. Entre aquestes dues parts queda una porció del cos, el 'coll', que limita amb unes fronteres precises en la realitat anatòmica, i per tant la discontinuïtat percebuda visualment respecte a les parts circumdants pot ser un dels elements que fan que aquesta part es categoritzi (a més d'altres com ara la funció, la forma, etc.). Cap dels parlants, però, no ha tingut clar si incloure aquesta part al 'cap' o al 'tronc', o bé deixar-la com una part integrant del conjunt de parts que formen el segon nivell relacional, directament dependents de 'cos'. Tots han dubtat, doncs, a l'hora d'establir els límits tant del referent de *tronc* com del referent de *cap*.

Un cas semblant al que acabem d'explicar, però en un altre nivell de profunditat en les partonomies del tipus d'Andersen (1978) és el cas d' 'orelles'. Tots els parlants coincideixen, a l'hora d'explicar de què està constituït el 'cap', a fer dues grans divisions: 'cara' i 'el que no és cara' (que ja comentarem més endavant). Però no hi ha coincidència a l'hora de respondre si les 'orelles' formen part de la 'cara', d' 'el que no és cara' o directament del 'cap'. Aquí, a diferència del cas de 'coll', els parlants no dubten gaire a l'hora de respondre, però és remarcable que les respostes sempre siguin diferents: alguns afirmen que les 'orelles' formen part de la cara, d'altres afirmen que formen part d' 'el que no és cara' i uns altres expliquen que tant les 'orelles' com el 'coll', de què parlàvem en el paràgraf anterior, no pertanyerien a cap d'aquestes parts sinó que serien zona de frontera, unes entre la 'cara' i 'el que no és cara', i l'altre entre el 'cap' i el 'tronc'.

Sí que és cert que la realitat es categoritza i s'anomena, que s'estructura mentalment en taxonomies i en partonomies, i que aquestes estructures descrites pels investigadors esmentats més amunt no tenen altre objectiu que el de reportar allò que els éssers humans pensen i els termes en què hi pensen. Però els mateixos parlants poden transmetre, com hem vist en el cas d'ulls', com pensen en les mateixes parts del cos creant jerarquies tant de dos nivells (com proposen Enfield o Wierzbicka) com de cinc (com proposen Andersen o Brown) indistintament. I també hem vist, com en els casos de 'coll' i 'orelles', que no hi ha coincidència a l'hora d'incloure una determinada part en una altra o, fins i tot, que els parlants no saben de què forma part una part del cos i que, per tant, els límits de les parts circumdants en depenen. Els dos nivells de profunditat que proposa Enfield per a les estructures partonòmiques no expliquen per què els parlants creen arbres més profunds espontàniament. D'altra banda, els arbres de cinc o sis nivells de profunditat no poden considerar-se res conclouent, tancat i creat seguint unes directrius precises com les que esmenten McClure (1975), Brown (1976) i Andersen (1978). Les estructures partonòmiques són útils per explicar l'organització mental dels éssers humans respecte a la realitat i reproduir amb paraules jerarquies partonòmiques orientatives, i no caldria anar més enllà d'això. Segurament no s'ha de prioritzar la creació d'arbres cenyits a una teoria o a una altra sobre l'opinió dels parlants, que, de fet, són els únics que poden transmetre l'estructura del seu pensament.

La inclusió o no inclusió d'una part del cos dins d'una altra categoria fa que es modifiqui l'extensió de la categoria situada immediatament un nivell per sobre en la jerarquia. Per exemple, si els parlants inclouen el referent d'*orelles* a la 'cara', el referent de *cara* tindrà una extensió més gran que no pas si les 'orelles' s'inclouen al 'cap', o a la part del cap que no és cara, i el mateix passa amb el 'front'. De la mateixa manera, i amb altres PCSF, el referent de *galtes* és més extens per a aquells parlants que hi inclouen el referent de *pòmuls* que per als que no l'hi inclouen. Passa igual amb *ventre* i *sotaventre*, o amb *esquena* i *espatlles*. Aquestes vacil·lacions a l'hora d'establir les relacions partonòmiques tenen molt a veure amb la imprecisió de les fronteres de les parts implicades. A continuació, per posar-ne exemples, ens centrarem en els casos de 'cara' i 'cap', l'extensió dels quals varia segons si s'inclouen les 'orelles' en una part o en l'altra.

Com i per què els parlants categoritzen i anomenen l'extensió del referent de *cara*? Tal com dèiem, depenent d'on cada parlant col·loqui les orelles i el front en la partonomia, l'extensió de 'cara' canviarà. És difícil de determinar l'abast del referent. La majoria d'informants han assenyalat que la 'cara' és la zona frontal del cap sense cabells; aquests parlants, doncs, si se'ls demanés on inclourien les 'orelles' i el 'front', segurament dirien que a la 'cara'. El tret fonamental per a la categorització de la cara hauria estat la posició frontal, però també la diferència que presenta amb la resta del cap pel que fa al fet de tenir cabells o no tenir-ne. A aquesta manera de categoritzar, però, pot sumar-s'hi la que fan els altres parlants, que assenyalen que el que és rellevant de la cara és que contingui els 'ulls', el 'nas' i la 'boca' (que són les parts de la cara que consideren com a principals, ja que són els òrgans dels sentits).⁸ Aquests informants no coincideixen a l'hora d'incloure-hi o no

8. És interessant fer notar que algunes llengües anomenen *cara* utilitzant un compost amb alguns d'aquests mots; en mandinga, per exemple, el substantiu per etiquetar la cara és el compost *ñáa+dáa* ull+boca (Crous, 2009: 208).

les ‘orelles’ (tot i que també sigui l’òrgan d’un sentit) i, alguns fins i tot deixen de banda part de les ‘galtes’ i la ‘barbeta’, limitant l’extensió del referent de ‘cara’ a un oval que va des de les celles fins sota els llavis, i que és ample com els extrems externs dels ulls. La funció expressiva també és assenyalada com a fonamental per alguns informants, sobretot pel que fa a incloure un òrgan com la ‘llengua’ com a part externa integrant de la cara: «la llengua només forma part de la cara si es veu: si fas un llengot sí que en forma part, perquè constitueix una expressió», explica FIP, un dels informants.

Si el fet de situar en una jerarquia partonòmica parts com ‘orelles’ o ‘front’ pot modificar l’extensió de ‘cara’, també s’ha de tenir en compte que modifica l’extensió de la part del cap que no és ‘cara’. Als informants els costa d’etiquetar aquesta segona categoria integrant del ‘cap’ a les entrevistes. Tot i així, sembla que no hi ha dubte que la categoria hi és, ja que els parlants s’hi refereixen a l’hora d’explicar la composició del ‘cap’: «la ‘cara’ i el... i ‘el que no és cara’ formen el ‘cap’», diuen. Tenint en compte la informació que en donen els informants, sembla que és una part que es categoritza per eliminació: és la part del ‘cap’ que no és ‘cara’. Però també són trets fonamentals per a la categorització d’aquesta part del cos el fet que es diferenciï de la resta pels cabells i que, a més, es vegi com un contenidor d’un òrgan important (de fet, el ‘cervell’ s’anomena també *cap*: “té molt de cap per a les matemàtiques”, “quin cap que tinc: he tornat a perdre aquells documents”).

Com hem vist al llarg d’aquest apartat 3.1.1.1, les maneres com els parlants relacionen mentalment les parts del cos entre si creant estructures jeràrquiques fa que l’establiment de fronteres entre unes parts i unes altres variï d’un parlant a un altre. Hem explicat que, per exemple, la cara és categoritzada per la posició que ocupa en el cos humà (frontal, superior), per la forma (oval) i per la funció (expressiva, seu de tres o quatre dels sentits). Les fronteres de la cara, però, varien segons els parlants depenent de si pensen que les orelles o el front en formen part o no.⁹ Aquesta variació que es dona entre parlants sovint no queda reflectida en els estudis lingüístics sobre categorització de parts del cos: hem vist que autors com Brown (1976) o Andersen (1978) proposen que les estructures partonòmiques sempre tenen entre cinc i sis nivells i, en l’altre extrem, Enfield *et al.* (2006) parlen només de dos nivells relacionals. La manera de gestionar, analitzar i sistematitzar les dades per part dels investigadors pot emmascarar aquesta variació, ja que aquest tipus d’estudis no explica les diferències que hem observat i que es relacionen amb aquestes estructures partonòmiques.

3.1.1.2. Variació en la categorització de les grans àrees del tronc

En aquest subapartat analitzarem allò que expressen els informants pel que fa a la categorització de les grans àrees del tronc com ara la ‘panxa’, l’‘esquena’ o el ‘pit’. La variació en la categorització i l’etiquetatge d’aquestes parts no deriva només del fet que

9. Com ja hem apuntat, aquestes diferències en l’estructuració partonòmica no es donen només entre parlants: fins i tot un mateix parlant pot no estar segur de l’estructura partonòmica de determinades parts, i, per tant, no poder limitar de manera clara les parts implicades que no tenen fronteres precises.

siguin grans àrees sense fronteres precises, sinó en alguns casos també de la qüestió de les partonomies de què parlàvem més amunt (el referent de *ventre* serà més o menys gran segons si s'hi inclou o no el *sotaventre*), de l'experiència de cada parlant (les dorsals i les lumbar habitualment només les anomenen aquells informants que hi han tingut algun problema), i fins i tot de raons que tractarem més endavant com l'edat o el nivell d'estudis (els parlants més grans no fan servir mots tècnics com *dorsals*, *tòrax* o *abdomen*).

El tronc del cos humà, és a dir, la part del cos on s'ajunten cames, braços i cap (amb coll o sense) és la part del cos en què hi ha més continuïtat estructural. Moltes de les parts del tronc categoritzades i etiquetades són grans àrees sense fronteres perceptibles visualment que les limitin respecte a les parts circumdants. Per la seva condició de grans àrees, i perquè no tenen límits clars perceptibles per via visual, l'abast del referent d'aquestes parts del cos pot variar amb molta freqüència d'un parlant a un altre. Si s'analitza la distribució d'aquestes parts en el tronc humà, es veu que no hi ha uniformitat en el repartiment espacial de les etiquetes de parts del cos: una gran quantitat fan referència a parts situades al pit, com ara 'pit' ('mama'), 'arèola mamària' o 'mugró', o al pubis, com per exemple 'penis', 'vulva', 'clítoris', 'gland', etc. És a dir, moltes de les etiquetes es refereixen a parts que se situen en una extensió del tronc relativament petita, enfront de les poques parts etiquetades en zones com l'abdomen i l'esquena, molt més grans. Cal afegir, a més, que, d'acord amb els universals que proposen autors com Andersen (1978), la part anterior és sempre perceptivament més rellevant que la posterior: en un llenguatge no especialitzat, de l'àrea frontal del cos humà, se n'anomenen més parts que no pas de l'esquena.

El fet que s'etiquetin tantes parts d'una àrea tan petita com és el pubis, per exemple, pot dependre d'una banda de la manca d'uniformitat estructural en aquesta zona, des del punt de vista perceptiu, i de l'altra de la funció específica de cada una d'aquestes parts anomenades. Al contrari: les zones de l'abdomen i de l'esquena no presenten fronteres perceptibles visualment, són àrees llises, sense parts que sobresurtin ni quedin delimitades; potser només la cintura seria un punt de discontinuïtat i encara molt poc marcat des del punt de vista de la percepció, sobretot en els homes. Parts com 'pit' o 'tòrax'; 'panxa', 'ventre' o 'abdomen', i 'esquena' són grans àrees no sobresortints i sense fronteres perceptibles visualment. És per això que ens centrarem a analitzar quines característiques han resultat rellevants per a la categorització i l'etiquetatge d'aquestes parts i si, pel fet de no presentar fronteres precises, hi ha variació entre els parlants a l'hora d'establir-ne els límits.

Tal com hem pogut observar a partir dels resultats de la tasca de coloració (van Staden i Majid, 2006) hi ha poca coincidència entre els parlants que formen la mostra a l'hora de limitar l'extensió dels referents de paraules com *pit* i *panxa*, així com la dels altres mots que fan referència aproximadament als mateixos segments de la realitat com *ventre* o *abdomen* i *tòrax*. Els informants assenyalen que les dues darreres són paraules tècniques que no fan servir habitualment, i per tant dubten més a l'hora de marcar els límits dels seus referents. Dels mots que hem mencionat, els diccionaris consultats (*DIEC*, *DCVB* i *DEM*) estableixen que *panxa* i *ventre* són sinònims, i que són la cavitat que conté els òrgans de l'aparell digestiu. *Abdomen*, en canvi, és definit com aquella part del cos que va del tòrax a la pelvis. D'aquestes definicions se'n dedueix que *panxa* i *ventre* poden

designar a la vegada parts internes i externes, però en canvi la definició d'*abdomen* no precisa res en aquest sentit. Però sembla que tots tres mots, almenys des del punt de vista extern, ocupen la mateixa extensió referencial. Els informants entrevistats, en la tasca de coloració, a l'hora de pintar el referent d'*abdomen* pinten més o menys la mateixa zona que quan pinten *panxa*. Tot i així, a l'entrevista molts admeten que no estan segurs de si és una zona interna o externa, ni de si denomina el mateix que *panxa* i *ventre*, excepte un sol informant, XEB, que les considera totes tres sinònimes: «*Abdomen* no és una paraula que jo faria servir: la gent diu “em fa mal la panxa” o “em fa mal el ventre”, no diuen “em fa mal l'abdomen”. Tot i així, em penso que també pot designar tant una part interna com externa, ja que és una cavitat. Si mires les notícies, poden dir que una persona ha rebut una pallissa a l'abdomen i que ha tingut lesions internes.»

Pel que fa als mots *panxa* i *ventre*, la majoria de parlants entrevistats afirmen que són sinònims, i que tots dos es refereixen tant a la part externa com a la interna de la mateixa zona.¹⁰ Tot i així, és interessant de destacar que tres parlants coincideixen a veure *panxa* com a més extern que no pas *ventre*: «totes dues paraules es poden referir tant a la part interna com a la part externa, però és més difícil sentir dir “ensenya'm el ventre” que no pas “ensenya'm la panxa”, em sembla», explica CLP. Els informants no coincideixen a l'hora d'establir els límits del referent d'aquests mots. Cal tenir en compte que per a alguns dels parlants entrevistats, sobretot per a les dones de tots els grups d'edat, segurament pels dolors menstruals,¹¹ la paraula *sotaventre* forma part del seu vocabulari habitual i, per tant, per a aquestes persones el referent de *ventre* variarà segons si aquest inclou o no el de *sotaventre*, tal com explicàvem que passava a l'apartat anterior (§ 3.1.1.1). De tots els informants que fan servir el mot *sotaventre*, només un considera que és una secció del cos que no forma part del ventre; és a dir, estableix dues parts a la zona que va des del pubis fins al tòrax que se situarien en un mateix nivell partonòmic.

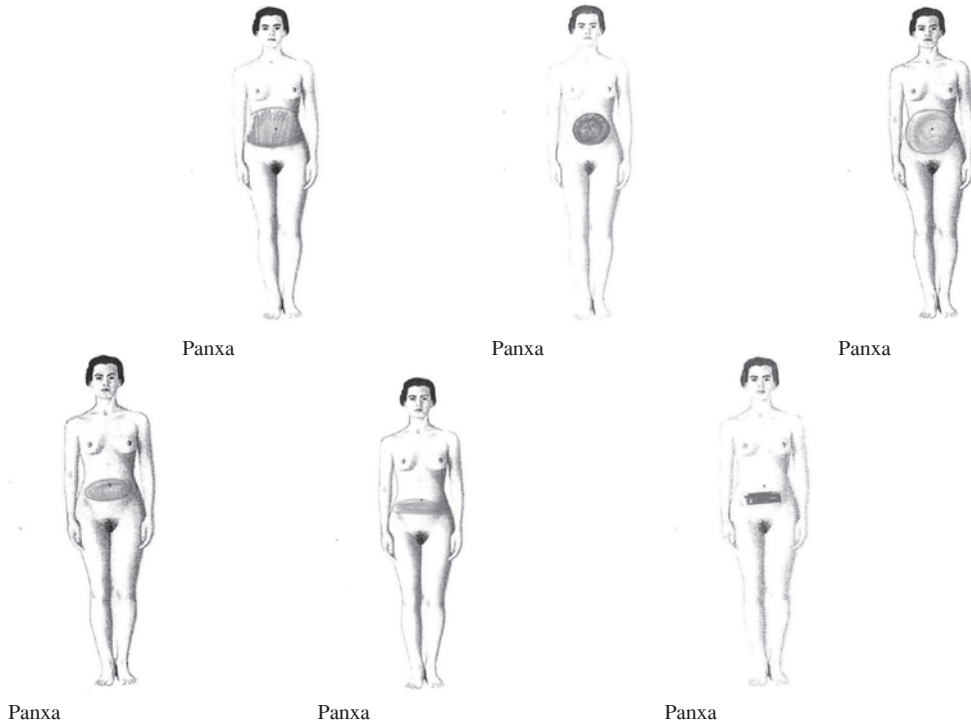
Entre els parlants que, o bé no fan servir *sotaventre*, o bé inclouen el referent d'aquest mot dins del referent de *ventre* o de *panxa*, també hi ha diferències a l'hora de determinar-ne les fronteres, tal com podem veure a partir d'aquests exemples de la tasca de coloració:¹²

10. Un dels revisors d'aquest article, a qui agraïm la informació, ens ha fet notar que en algunes expressions *panxa* i *ventre* no es poden intercanviar: *anar de ventre* i *posar panxa*. Tampoc no és possible en mots compostos o derivats com *escalfapanxes*, *panxut* i *esventrar*. A més, assenyalava, els mots tècnics com ara *abdomen* o *tòrax* no solen entrar en aquest tipus de formacions.

11. Ja havíem esmentat que l'experiència, sobretot relacionada amb qüestions de salut, pot ser un factor fonamental per a la categorització de determinades parts que no tots els parlants anomenen i, per tant, pot ser un altre dels elements que poden fer variar la categorització i etiquetatge d'un parlant a un altre, sobretot, però, en casos d'òrgans interns, que no tractem aquí.

12. Cal tenir en compte que aquestes discrepàncies en l'establiment de fronteres, com ja anem dient, es donen en els altres casos de PCSF. Hem reproduït aquests a tall d'exemple.

(2) 6 exemples de coloració de *panxa*:

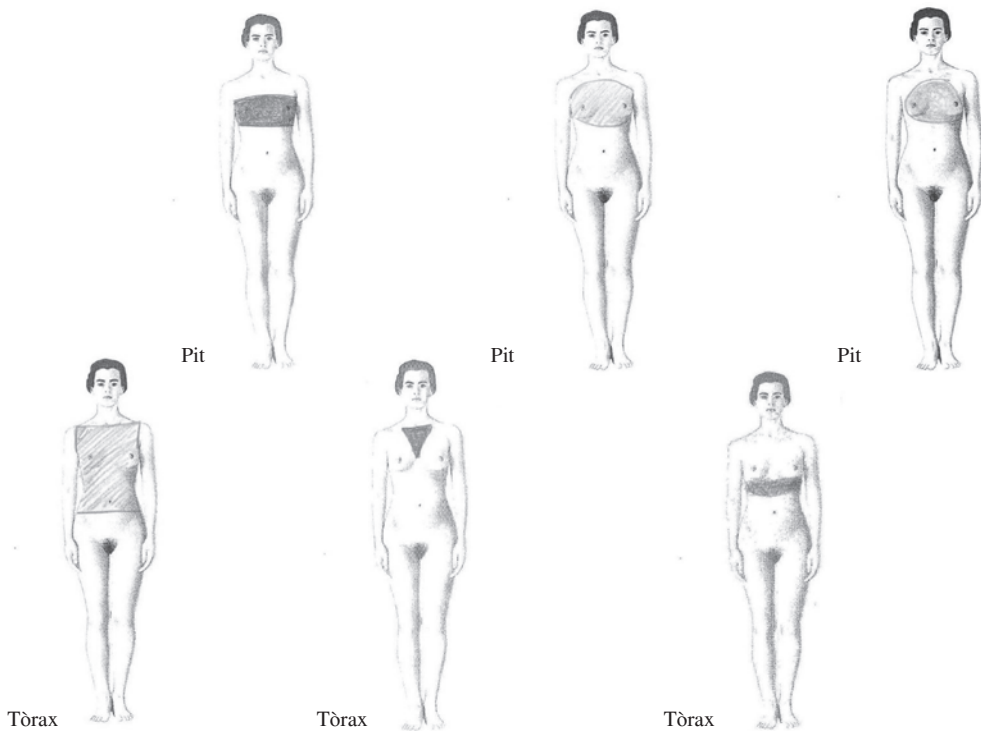

Com veiem, alguns informants limiten el referent de *panxa*, per la part superior, a la línia del llombrígol, i d'altres, en canvi, la fan arribar fins al final de l'estèrnum. Tenint en compte aquestes dues últimes segmentacions, *panxa* inclouria o bé un referent sense fronteres clares dividit pel mig per la cintura i amb el llombrígol al centre o bé un referent situat una mica més avall i que deixaria una zona entre el 'pit' i la 'panxa' a què alguns parlants han fet referència amb el mot *abdomen* o, fins i tot *estómac*, que d'entrada es refereix a una part interna i no externa. Pel que es desprèn de les paraules dels informants, sembla que la panxa es categoritza per la forma i la posició que ocupa (és una gran àrea situada a la meitat inferior del tronc), per la funció de "contenidor" (sigui d'òrgans o de menjar, com es diu popularment), i per la possibilitat de presentar una forma canviant (pot créixer i s'arrodoneix quan una persona està embarassada o s'engreixa).

El cas de *pit* i *tòrax* és semblant al que acabem d'exposar, de *panxa* i *abdomen*: malgrat que són paraules que poden considerar-se sinònimes (no tenim en compte aquí el significat de 'mames', amb fronteres clares), una és d'ús popular i l'altra és tècnica, i per tant, els parlants que afirmen conèixer clarament el referent de *tòrax* és, o pels estudis, o per experiència de qüestions de salut. Dels resultats de la tasca de coloració presentada als informants se'n deriven algunes observacions: la majoria de parlants entrevistats pinten

el referent de la paraula *pit* com la zona que inclou les dues mames, i pel que fa a *tòrax*, en canvi, hi ha divergències: la part pintada sol ser de més extensió que no pas la de quan es pinta *pit*, encara que quatre informants sense coincidència d'edat, sexe o nivell d'estudis situen el tòrax en una zona petita entre els dos pits ('mames'), i dos parlants més, també de grups diferents, pinten una franja sota els pits ('mames').

- (3) Tres exemples de coloració de *pit* (a sobre) i tres exemples de coloració de *tòrax* (a sota):

De la mateixa manera que *panxa* serveix per referir-se a una part interna, que aquí no tenim en compte, i a una part externa, *pit* també té aquests dos significats però a més, tal com ja hem comentat, se n'hi afegeix un altre, 'mames', que presenta fronteres perceptibles evidents. Així doncs, el 'pit' (part externa) és una zona amb una extensió, segons la resposta de la majoria d'informants, que ocupa la zona que queda entre la part inferior de les clavícules i el final de l'estèrnum, i que agafa tota l'amplada del tronc.

Com passava amb la 'panxa', sembla que la categorització d'aquesta part del cos, 'pit', depèn de les característiques perceptives que presenta (és a dir, de la seva condició d'àrea) i de la posició (està situada a la part superior i frontal del tronc). A més, la funció de "contenedor" els parlants també la consideren una característica fonamental d'aquesta part, com hem vist que passava amb 'cap' i amb 'panxa'. Sembla, doncs, que aquest

últim tret que hem esmentat és el que fa que la paraula que designa una part externa, en aquest cas *pit* o *panxa*, serveixi per designar també la part interna situada a la mateixa zona. Aquesta part interna designada amb el mateix mot que l'externa, però, no és un òrgan (tot i que a vegades *pit* es pot associar als pulmons en expressions com «té una afecció del pit»), sinó que és l'interior del «contenedor» de què parlàvem, la cavitat interna o *caixa*, que és com els parlants ho anomenen a vegades quan es refereixen al 'pit' com a cavitat. Sembla, doncs, que també categoritzem les parts externes en funció de l'interior del cos humà.

A diferència del que hem comentat pel que fa a les àrees situades a la part frontal del cos humà, els parlants entrevistats coincideixen força a l'hora d'establir els límits de l'esquena: des del final del coll fins al començament del cul, agafant tota l'amplada del tronc (incloent-hi les espatlles o no). El cas d'«esquena», doncs, seria una mica diferent dels dos anteriors: malgrat ser una gran àrea, queda limitada per les fronteres precises que sí que presenten el cul (que és una part sobresortint) i el coll (que té una forma cilíndrica i, per tant, prou diferent de la de l'esquena, plana). A més dels que hem dit, altres trets que determinen la categorització d'aquesta part és la seva condició d'àrea i, possiblement, la funció que ja comentarem (§ 3.1.2.), per la qual, segons molts parlants, sembla que «conté» el pilar que aguanta el cos.

Tot i que els parlants conceben l'esquena com un tot, s'hi poden establir divisions, parts etiquetades amb algunes paraules tècniques (*cervicals*, *dorsals* i *lumbars*) o populars (*ronyonada* i *espinada*). Pel que fa a les tres primeres parts que hem esmentat ara, les referides amb mots tècnics, en la tasca de coloració que han realitzat els informants hi ha grans divergències entre uns i altres, i aquestes divergències no sembla que responguin a criteris d'edat, sexe o nivell d'estudis: tots coincideixen a pintar les cervicals a la part superior de l'esquena o al clatell, però *dorsals* i *lumbars*, en canvi, les localitzen en llocs diferents: un informant situa a la part baixa de l'esquena tant les dorsals com les lumbar, i dos les deixen sense pintar. Alguns parlants pinten una franja ampla de l'esquena com a referent d'aquests mots, però altres parlants dibuixen una franja molt estreta que coincideix amb la columna vertebral, és a dir, relacionen algun d'aquests mots amb les vèrtebres.

Els casos d'*espinada* i *ronyonada* són diferents. Tot i que alguns parlants admeten que no fan servir gairebé mai aquests mots (de fet, molts parlants designen la ronyonada amb la paraula *ronyons*), els coneixen, i en la tasca de coloració tots coincideixen força a l'hora de pintar-ne els referents: per a *ronyonada* pinten una franja horitzontal a la part baixa de l'esquena, i per a *espinada*, una franja vertical al centre (més o menys ampla). Veiem, doncs, que no és només el fet que no presentin fronteres perceptibles clares el que fa que no hi hagi coincidència a l'hora de determinar el límit dels referents. En el cas de mots com *cervicals*, *dorsals* i *lumbars*, i en certa manera també amb mots com *abdomen* i *tòrax*, de què hem parlat més amunt, és el fet que siguin etiquetes tècniques el que fa que alguns parlants, com que no s'hi refereixen gairebé mai amb aquestes paraules si no és per influència del gimnàs, del metge o de l'escola, no tenen clars els límits dels referents. En canvi, a l'hora de pintar el referent de mots com *panxa*, *pit*, *ronyonada* o *espinada*, poden no coincidir els límits dels referents establerts pels parlants, però no hi ha tanta divergència com en els altres casos.

Hem afirmat més amunt que les etiquetes que anomenen grans àrees del cos humà categoritzades també designen les cavitats internes que coincideixen per localització amb aquestes grans àrees externes. Veiem que en aquests casos els límits entre part interna i part externa no són precisos. Tots els parlants coincideixen a dir que *panxa* o *ventre* designen parts internes i externes a la vegada però amb matisos diferents. El cas de *pit* també sembla clar: tots els informants expliquen que, a més de referir-se a la banda externa frontal i superior del tronc, també etiqueta la part interna que inclou els pulmons i el cor. Sembla que en alguns casos, doncs, que, el fet que aquests mots puguin denominar també l'interior, influeix en la imprecisió de la delimitació externa: parts com ara 'panxa' o 'pit' són categoritzades no perquè presentin una forma específica, ni perquè sobresurtin respecte de les parts circumdants, sinó per la funció que se'ls atribueix de contenir òrgans interns del tronc, entre altres coses. El fet que es considerin cavitats fa que es desdibuixi el límit entre allò que és intern i el que és extern i fa que se'ls atribueixi el caràcter d'unitats.

Un dels criteris que els parlants fan servir per explicar que una part del cos pot ser interna i externa a la vegada és el del dolor: si es pot dir «em fa mal la panxa» o «em fa mal el pit» vol dir que la paraula anomena una part interna, comenten molts informants. Un parlant, però, es pregunta: «Tot el que fa mal és intern? Perquè, si fos així, totes les parts podrien ser considerades internes, i considerariem externa només la pell: bé que podem dir que ens fa mal l'esquena que, d'entrada, la classifiquem com una part externa!». ¹³ Els límits, dèiem, no són clars. Molts dels parlants expressen una aparent incongruència: expliquen que *ronyonada* i *espinada*, que designen una porció de l'esquena, són casos com el de *panxa* i *ventre*. Però en canvi *esquena*, i aquí hi coincideixen tots, és una paraula que anomena només una part externa. Possiblement, el fet que les etiquetes de *ronyonada* o *espinada* comportin la referència a parts clarament internes ('ronyons' i 'espinada dorsal') situades a la mateixa zona fa que es classifiquin aquestes parts com a internes, encara que d'entrada constitueixen divisions de l'«esquena», que expliquen que és externa.

Al llarg d'aquest apartat 3.1.1.2. hem vist com el fet que una part del cos sigui una gran àrea sense fronteres perceptibles visualment ni una forma rellevant fa que els parlants no coincideixin a l'hora d'establir els límits del referent. Aquesta imprecisió pot relacionar-se en alguns casos amb el que fa referència a les estructures partonòmiques que hem explicat a l'apartat 3.1.1.1. També cal tenir en compte que aquestes parts solen considerar-se parts internes i externes a la vegada, i que la imprecisió (i per tant variació) de fronteres no és només bidimensional sinó també tridimensional: els parlants dubten a l'hora d'establir els límits entre el que és extern i el que és intern.

13. Cal tenir en compte que habitualment la gent fa servir el mot per al referent extern en qualsevol cas quan es refereix al dolor que li provoca una part interna (si és un tendó a l'espatlla el que provoca el dolor es diu que fa mal l'espatlla), però cap parlant no diu que 'espatlles' siguin parts internes, i en canvi sí que es consideren internes 'panxa', 'pit' o 'coll' (encara que hi hagi parlants que facin servir el mot *gola*, que es referiria només a la part interna, molts parlants utilitzen el mot *coll* per referir-s'hi). El dolor, hem dit, no és un factor conclouent a l'hora d'indicar que una part és interna, sinó que és més aviat que una part es concebi com una cavitat o, en alguns casos, que la mateixa etiqueta expliciti un òrgan intern (*ronyonada*, *espinada*) el que fa que es desdibuixin els límits entre allò que és extern i allò que és intern.

3.1.2. Diferències de categorització i etiquetatge per raons d'edat, sexe o nivell d'estudis

Cada parlant concep el 'cos', entès aquí com la totalitat física de les persones, de manera diferent, i aquestes diferències, encara que poden lligar-se en part amb el que explicàvem a l'apartat anterior, també poden tenir a veure, com veurem, amb factors com l'edat o el nivell d'estudis de cada parlant. Per a tots els informants el cos amb les grans parts que el formen és vist com una estructura molecular, que tindria el tronc com a àtom principal: cap dels informants consultats afirma que el 'tronc' "està enganxat" al 'cap' o a les 'cames', sinó que es diu que són les 'cames', els 'braços' o el 'cap' els que estan enganxats al 'tronc'. Alguns informants afirmen que les grans parts que formen el cos humà són el 'cap', el 'tronc' (que anomenem o bé *tronc* o bé *cos*) i les 'cames' i els 'braços'. En aquest cas, doncs, la categorització de les grans parts del cos es fa en funció de trets com ara la forma (el cap és rodó, les extremitats són llargues) o la funció (el 'tronc' és la zona d'unió d'aquestes altres parts, però a la vegada és vist pels parlants com la gran caixa que conté la majoria dels òrgans interns del cos humà).

Alguns dels parlants entrevistats, sobretot els més grans, no esmenten aquesta composició tripartida que explicàvem, sinó que indiquen que el cos s'estructura a partir d'una columna que el sosté, que coincideix amb la columna vertebral i que vindria a ser un eix vertical que fa la funció de pilar que ho aguanta tot. El cap formaria part d'aquest eix, i la resta vindrien a ser, o bé ramificacions incloses dintre del mateix tronc, que de fet serien les costelles que resguardarien els òrgans interns, o bé ramificacions externes que constituïrien les extremitats. Aquests parlants expliquen totes les altres parts del tronc, internes i externes, respecte a aquesta estructura òssia: «L'espina és la biga que aguanta el cos, i té ramificacions per encabir els òrgans», diu, JOV, un dels parlants més grans. Un altre, ANS, també del grup de més edat, fa referència a una idea semblant: «A l'esquena no se li fan trossos, és tota una peça que té l'espina a dintre, que és la cosa més important del cos: a l'espina li surten les costelles que van a davant i s'ajunten amb un os que es pot trencar perquè no és gaire fort.» Aquesta conceptualització del cos humà, doncs, es podria haver fet tenint en compte trets com ara l'orientació vertical de l'eix principal del cos i la funció de pilar d'aquest eix.

Mentre que la primera segmentació del cos humà que hem presentat depèn directament de les fronteres perceptibles visualment de les parts esmentades (els mateixos parlants indiquen que el 'cap' i les 'cames' i els 'braços' podrien separar-se del 'tronc', «tallar-se»), la segona manera de conceptualitzar el cos humà no hi té tant a veure. És important remarcar que tres dels parlants més grans assenyalen que la part més important del cos és la columna, i que totes les altres parts es veuen com a ramificacions d'aquesta. En aquest cas, doncs, les fronteres perceptibles visualment només es tenen en compte a l'hora de categoritzar 'cames' i 'braços'. A més, aquesta manera de conceptualitzar el cos, si bé d'una banda confirma la hipòtesi d'Andersen (1978) que l'orientació vertical és un dels trets que influeix en la categorització de les seves parts, en contradiu una altra, proposada per la mateixa autora, segons la qual les parts de davant del cos humà són més rellevants que les posteriors (la columna, l'element principal del cos humà segons aquests parlants, està a la part de darrere del cos, i a més és una estructura òssia interna que, per

tant, no es veu). És interessant destacar, a més, que els parlants més joves divideixin el cos en ‘cap’, ‘tronc’ i ‘extremitats’, fent ús de tecnicismes (com *tronc* i *extremitats*) segurament pels coneixements adquirits a l’escola, estructurats en forma d’esquemes, i que els més grans¹⁴ vegin l’estructura òssia, la columna vertebral, com a primordial i la resta, ‘cames’ i ‘braços’, com a elements secundaris que en depenen. És a dir, tots els parlants, com dèiem més amunt, coincideixen en el fet de considerar el tronc com a eix del cos on s’ajunten cames i braços (i cap, segons alguns parlants), però és remarcable que 3 dels informants més grans (ANS, JOV, FIP) subratllin que la columna és l’element principal del cos, i no parlin en cap cas de *tronc*.

Un altre cas, ben diferent, que també serveix per exemplificar les diferències de categorització que els parlants expressen en referir-se a algunes PCSF, és el fet que alguns no tenen clars els límits entre els referents de *vulva* i *vagina*. No només alguns informants no saben establir bé les fronteres entre aquestes dues parts (els més grans), sinó que la majoria de parlants entrevistats no fan aquesta distinció: excepte els informants més joves (i, del penúltim grup, només HEC, que és dona), els informants anomenen amb un sol mot (*vulva* o un de col·loquial¹⁵), els referents de totes dues paraules, que conceben com una sola part que té una part externa i una d’interna; és a dir, no estableixen límits entre els dos referents.

Les diferències que percebem entre col·lectius d’edat com la que acabem de comentar fa pensar que hi ha un tipus de coneixement, el coneixement corrent, que seria la suma dels coneixements tradicionals, no científics, amb les nocions científiques compartides més o menys per tothom. Un exemple molt clar per explicar-ho, tot i que no estigui relacionat amb les parts del cos que analitzem en aquest treball, és el següent: tenint en compte només els coneixements tradicionals podríem dir que una persona que s’ha ennuagat és que «el menjar se li ha entravessat». Si posseïm coneixements científics podríem arribar a dir que «li ha passat per l’esòfag». El coneixement corrent, en canvi, sumaria la noció científica que més o menys tothom té que al coll hi passen dos tubs al coneixement tradicional, de manera que podríem dir «el menjar li ha passat (o li ha anat) per l’altre forat / per mal forat». Aquest coneixement corrent, suma del tradicional i de certs aspectes del científic, pot ser compartit per tots els parlants o bé només pels parlants d’una mateixa generació. Segurament molts dels parlants més joves coneixen la distinció entre ‘vulva’ i ‘vagina’, per a ells forma part del coneixement corrent. En canvi, com més grans i menys estudis tenen els parlants, menys fan aquesta distinció, ho consideren una sola part i l’anomenen tota amb un sol mot. Cal assenyalar, però, que en aquest cas no només l’edat o el nivell d’estudis són factors influents en les diferències de categorització i d’etiquetatge segons el parlant, sinó també el sexe de l’informant (de la mateixa manera que havíem vist amb *sotaventre* o veurem amb *maluc*), ja que es tracta d’una part del cos que només tenen les dones i que, per tant, segurament coneixen millor.

14. Aquesta afirmació és vàlida per a tots els del grup de més edat excepte per a MAV, que havia estat mestra: potser també es refereix a ‘cap’, ‘tronc’ i ‘extremitats’ perquè és així com el cos humà s’explica als llibres escolars.

15. El fet que s’anomeni amb vulgarismes (*figa*, *patata*...) va lligat amb la concepció que es té d’aquestes parts, que fins i tot informants joves i amb estudis conceben, tal com s’ha fet tradicionalment, i a diferència de la concepció científica, com una sola part.

Aquest canvi generacional de coneixement que acabem d'exemplificar amb el coneixement o desconeixement de les diferències entre els referents de *vulva* i *vagina* provoca que es desdibuixi la frontera entre registres. Mots com *vagina*, però també *dorsals*, *lumbar*s i *cervicals*, ja ho hem apuntat a l'apartat anterior (§ 3.1.1.2) parlant de la categorització de les grans àrees del tronc del cos humà, es podrien classificar com a mots especialitzats o com a paraules pròpies d'un registre estàndard. Pels parlants de fins a cinquanta o seixanta anys, és habitual referir-se a les parts de l'esquena amb paraules com les que acabem d'anomenar (ja hem comentat la influència que pot tenir-hi el gimnàs, el fisioterapeuta o el metge). En canvi, els parlants més grans no només no han fet servir mai aquestes paraules i no saben què volen dir, sinó que en fan servir unes altres que els més joves coneixen però que admeten que no fan servir pràcticament mai: *ronyonada* i *espinada*.

3.2. DIFERÈNCIES ENTRE ELS DISCURSOS D'UN MATEIX PARLANT

És imprescindible fer entrevistes i proves a parlants de la llengua estudiada per obtenir informació sobre categorització i etiquetatge. Algunes d'aquestes proves, però, tal com veurem en aquest apartat, fan que els informants facin un tipus de reflexió metalingüística que sovint els du a fer servir un mot determinat que habitualment no utilitzarien, o fins i tot a assenyalar una extensió d'un referent diferent del que consideren habitualment de manera espontània, sobretot en els casos que aquí tenim en compte, en què el referent d'un mot no té unes fronteres perceptibles evidents.

Un exemple molt clar de les variacions que trobem en els discursos d'un mateix parlant segons si està fent reflexió metalingüística o està mantenint una conversa espontània és el de l'etiquetatge de 'tronc'. Tal com ja hem vist a l'apartat 3.1.2, no tots els parlants entrevistats se senten segurs a l'hora de determinar l'abast referencial de 'tronc', que, d'altra banda, pot ser etiquetat amb dos mots: *tronc* i *cos*. Sembla que la paraula *tronc* pertany a un registre més especialitzat que la paraula *cos* que, segons els diccionaris consultats i els parlants entrevistats, serviria també per designar el 'tronc', és a dir, la part que queda, en principi, un cop eliminats el cap i les extremitats.¹⁶

La majoria d'informants expliquen que no solen fer servir el mot *cos* per referir-se a 'tronc', i fins i tot n'hi ha dos que no consideren que *cos* pugui ser sinònim de *tronc* en cap cas. Hem pogut observar, però, que en el transcurs de les entrevistes els informants contradeixen ells mateixos aquesta afirmació: en preguntar-los directament si fan servir *cos* per a 'tronc', molts responien que mai, o gairebé mai, utilitzarien aquest mot amb aquest significat. Però en arribar a una conversa espontània sobre les parts del cos i les relacions que estableixen, sense pensar-hi, sí que feien servir *cos* amb el significat de 'tronc': «la "cadavera" està a davant. A veure, està als costats en realitat, però jo la veig aquesta zona d'encaix, on encaixen les cames *amb el cos*», explica un informant que havia afirmat categòricament, en preguntar-li-ho, que mai no feia servir *cos* per referir-se a 'tronc'. La

16. Sobre la polisèmia de *cos* 'tronc', 'cos', vg. Enfield *et al.* (2006), Wierzbicka (2007), Majid (2010).

reflexió metalingüística per part dels parlants els du a fer afirmacions que no es corresponen a l'ús habitual que fan de les paraules estudiades, sobretot per a aquelles que es refereixen a segments del cos de gran extensió o sense fronteres clares.

S'ha de tenir present que les diferències en els discursos d'un mateix parlant estan relacionats amb les variables de la mostra que hem analitzat a l'apartat anterior: al llarg de les entrevistes es detecta que els parlants més joves, si no és en conversa espontània, tendeixen a sistematitzar els coneixements: mentre que els informants més grans solen fer un discurs molt espontani (encara que, com JOV, tinguin estudis superiors), els més joves, com acabem de veure, en fer reflexió metalingüística miren tant com poden d'assignar cada etiqueta a una sola categoria, però, en canvi, no intenten que cada categoria correspongui a una sola etiqueta. Així, afirmen, no anomenen *cos* el 'tronc' i els costa admetre que *cap* es refereixi tant a 'cap' com a 'cap sense cara'. En canvi, en la conversa espontània, contradiuen totes aquestes informacions. Sembla, doncs, que les diferències entre els discursos d'un mateix parlant estarien relacionades amb l'edat (i amb el tipus d'estudis o professió en casos com MAV, que era mestra i que, per tant, havia hagut de transmetre aquests coneixements als seus estudiants).

Un cas semblant al que acabem d'explicar també es relaciona amb el que hem presentat a l'apartat 3.1.1.1. Hem parlat de les dues grans divisions del cap: la 'cara' i 'el que no és cara'. Tot i que aquesta part del 'cap' també s'anomena *cap*, en les entrevistes, quan se'ls indueix a fer reflexió metalingüística, els parlants intenten trobar una etiqueta diferenciada ja que els costa anomenar-la amb la mateixa peça lèxica amb què designen una altra part. La manera de referir-s'hi habitualment, però, és *cap* (i de fet, al llarg de l'entrevista, quan els parlants no estan tan pendents de les etiquetes, l'anomenen així), però *cap* també serveix per designar la «bola» que integra la 'cara' i el 'cap' en el sentit que diem aquí. Així doncs, després de dubtar a l'hora d'anomenar-lo, els informants expliquen que fan servir paraules com *cloasca* o *crisma* que, admeten, no usen gairebé mai en la parla espontània. Els costa acceptar que la manera habitual de referir-s'hi és *cap*, malgrat que tots fem servir aquesta paraula en expressions tan corrents com «rentar-se el cap» o «rebre un cop al cap» (sembla que *cap*, en aquestes oracions, té un significat diferent que en frases com «gira el cap i veuràs el meu germà» o «no t'hi passarà el cap, entre els barrots d'aquesta reixa», en què el significat del mot inclouria també el referent de *cara*).

Uns altres exemples de variació de categorització i etiquetatge segons el moment de producció del discurs són els de 'cul' i 'maluc'. Segons els diccionaris, la paraula *maluc* es refereix d'una banda als ossos sortints superiors de la pelvis i, de l'altra, com el mot *costat*, a la franja que ocupa l'extensió lateral del cos que va de la cintura al començament de la cuixa. Els parlants entrevistats que coneixen el nom *maluc* no han fet referència a la primera accepció, i tots han coincidit a indicar que aquest mot es refereix a la part lateral de la cuixa, a l'alçada de la part baixa del cul, sobretot en cossos femenins. Cap parlant, però, anomena habitualment aquesta part amb aquesta paraula, sinó que fan servir el nom castellà *cadera*, i només els més joves saben que *maluc* és la paraula catalana que designa aquesta part del cos. Al llarg de les entrevistes, a més, es detecta que els parlants més grans no es refereixen a aquesta part ni amb el mot català, *maluc*, ni amb el castellanisme *cadera*. D'aquestes constatacions se'n deriven les preguntes següents: per què alguns parlants sembla que no anomenen aquesta part?

Sembla que popularment, en català, la zona que és designada pel mot tècnic *maluc* pot ser anomenada o bé *cuixa* o bé *cul*. És habitual sentir que alguns parlants, sobretot dones, diguin que tenen molt de cul assenyalant-se els malucs, o bé que tenen les cuixes grosses. En aquests casos, la zona lateral que queda entre la cintura i el començament de la cuixa quedaria sense etiquetar;¹⁷ en canvi, aquesta secció queda inclosa en el mot *maluc* o *costat* segons els diccionaris, però no segons els parlants. Tot i que, dèiem, popularment no s'utilitza *maluc* sinó *cul* o *cuixa*, quan es fa una reflexió metalingüística sobre el lèxic per a parts del cos es limita l'extensió del referent de *cul* al conjunt format per les dues natges, i per tant la zona del 'maluc' queda sense etiquetar. El fet d'haver limitat l'extensió del referent de 'cul' i de 'cuixa' deixa sense etiqueta una zona que, quan es continua amb la reflexió metalingüística, com passa en les entrevistes fetes per a aquest estudi, es veu que cal etiquetar. És llavors que es pren el mot del castellà, «*cadera*», d'ús molt més habitual en aquesta llengua que no pas *maluc* en català. Això porta a considerar també que l'extensió de 'cul' no és clara: malgrat que sembla una categoria amb fronteres perceptibles evidents limitades per les dues galtes, que són parts sobresortints, analitzant el discurs espontani potser té un referent més extens que no pas el que els informants assenyalen d'entrada quan se'ls fa fer reflexió metalingüística.

En aquest apartat 3.2, doncs, hem vist que hi ha casos en què un mateix parlant pot categoritzar o etiquetar algunes parts del cos d'una determinada manera o d'una altra de diferent segons el context en què produeix l'enunciat: quan està fent reflexió metalingüística, a vegades pot donar informacions que es contradiuen amb l'ús que fa habitualment de la llengua, és a dir, amb la categorització i l'etiquetatge que espontàniament ell mateix fa de les parts del cos humà.

4. CONCLUSIONS

Hi ha elements de la realitat que tenen fronteres físiques molt clares: un gat o un fanal tenen límits molt evidents respecte a allò que els envolta (la vorera, el carrer, la catifa). Són elements habituals en el nostre entorn, i això fa que els anomenem i els associem a una categoria en què s'inclouen els altres gats i els altres fanals, amb característiques més o menys diferents però amb trets prou semblants (i considerats fonamentals) que han fet que s'associïn al mateix concepte. En els sistemes partonòmics, però, tots aquells elements que s'anomenen igual comparteixen una sèrie de trets importants que fan que s'inclouguin dintre de la mateixa categoria, però en molts casos les fronteres de cada element categorit-

17. El fet que les fronteres no siguin clares i que hi hagi variació entre els parlants pot fer que una zona que en alguns casos s'inclou en una categoria en d'altres en quedi fora i que, per tant, no s'anomeni. Això no vol dir que no es categoritzi, i fins i tot a vegades pot acabar sent anomenada per alguns parlants si en tenen necessitat. Aquest és el cas de la zona lateral entre la cintura i el començament de la cuixa que, popularment i entre els joves, pot arribar a ser anomenada *flotador*, per metàfora, si és que sobresurt per excés de greix per sobre dels pantalons o de la faldilla.

zat amb els constituents del seu entorn no són clares. Per aquest motiu, l'establiment dels límits dels referents de les paraules pot variar entre els parlants d'una mateixa comunitat lingüística, tal com hem vist que passa amb determinades parts del cos com 'cara', 'cul' o 'panxa'. Hem vist que entre les parts del cos hi pot haver diversos tipus de fronteres. Els límits precisos perceptibles per la vista de les seccions del cos són un dels factors considerats més importants per a la categorització de les parts. Hi ha, a més, algunes parts que limiten amb fronteres poc clares visualment; les parts amb aquests tipus de límits constitueixen un conjunt estructuralment homogeni juntament amb les parts circumdants. A aquestes fronteres d'espais bidimensionals se n'hi afegeix un altre tipus: sovint els límits entre les parts internes i les parts externes, com ja hem assenyalat, també són força imprecisos.

La categorització és un procés psicològic, i el pensament és particular i és difícil d'accedir-hi si no és en molts casos fent especulacions. Trobar, doncs, les coincidències d'una comunitat de parlants pel que fa a la categorització semàntica només es pot fer a través de la llengua, amb interacció, com és el cas de la conversa en les entrevistes, o bé sense interacció, com passa en la tasca de coloració, en què l'entrevistador és l'únic que usa mots, i l'entrevistat pinta el referent de la categoria anomenada. En tot cas, no podem saber què pensen i com pensen les persones (individualment i com a col·lectiu) si no es fa servir la llengua. Malgrat la poca precisió dels límits dels referents que hem vist, i de les variacions i diferències que hem anat exposant a partir d'alguns exemples, és clar que una mateixa comunitat lingüística comparteix en una mesura decisiva les etiquetes que s'hi refereixen i que, de fet, anomenen una determinada categoria. Així doncs, sembla que concebem, categoritzem i etiquetem com a comunitat de parlants i no individualment. Què és el que fa que una comunitat de parlants comparteixi una determinada categoria malgrat la variació individual que hi pugui haver, i que hem vist aquí?

Els segments de la realitat s'associen en grups d'elements perquè tenen unes determinades propietats compartides. Aquests grups són reduccions de la realitat que fan que el món esdevingui comprensible, malgrat que no tots els individus donen la mateixa importància a cada un d'aquests trets. La llengua reflecteix aquesta organització de la realitat, i com que la llengua és compartida, també ho són de manera rellevant les categories expressades mitjançant la llengua. No només és la llengua, però, el que fa que els parlants comparteixin la categorització de la realitat: la categorització, dèiem, es fa associant trets comuns que es consideren fonamentals entre diferents entitats de la realitat, i els humans que pertanyen a la mateixa esfera cultural coincideixen a trobar rellevants determinats trets: malgrat que no hi hagi una etiqueta que designi els objectes que escriuen (llapis, bolígraf, ploma, etc.), tots coincidim a trobar que el fet que serveixin per escriure és el tret més rellevant d'aquesta sèrie d'objectes.

Si la llengua és la manera fonamental que tenim d'accedir al pensament humà, és inevitable, en realitzar un estudi d'aquest tipus, passar proves i fer entrevistes a informants. S'ha de tenir sempre present, però, que les respostes obtingudes poden divergir en alguns casos d'un parlant a un altre. Fins i tot detectem diferències en els discursos d'un mateix parlant, com ja havíem previst que passaria en formular les hipòtesis, segons si s'ha obtingut la informació mitjançant proves que generin reflexió metalingüística o mitjançant la conversa espontània. A partir d'alguns exemples hem vist que les diferències d'edat i de nivell d'estudis influeixen en la variació de categorització i etiquetatge que es detecta

en els discursos: els dels parlants més grans, sobretot si no tenen estudis, són sempre més espontanis, encara que facin reflexió metalingüística, i en canvi, les respostes del discurs meditat dels més joves se solen contradir amb l'etiquetatge i la categorització que fan i que mostren en un context de parla espontània. A través de les diferents proves metalingüístiques que han passat els informants s'han fet paleses dues maneres diferents de categoritzar i d'etiquetar les parts del cos, segons la influència que l'educació formal ha tingut en el discurs d'aquests parlants. Així doncs, què és el que descriu la conceptualització o categorització del parlant, les respostes meditates (que sovint percebem relacionades amb l'estructuració esquematitzada del coneixement de l'educació escolar) o l'espontaneïtat? Com ja prevèiem, a l'hora de triar uns procediments metodològics o uns altres per realitzar un treball d'aquest tipus, s'ha de tenir en compte el que hem explicat: les proves que generen reflexió metalingüística serviran per obtenir en alguns casos una informació diferent de la que s'obté quan s'intenta generar una conversa espontània. És útil, però, utilitzar tots dos procediments metodològics: un reflecteix la categorització i l'etiquetatge que els parlants fan espontàniament, i d'entrada pot semblar que és el que interessa, però deixar de banda el que és fruit d'una reflexió metalingüística seria tenir una visió parcial d'aquests processos, ja que és l'explicitació per part dels parlants de com ells mateixos creuen que categoritzen i anomenen les parts del cos.

Hem dit que el pensament és individual malgrat que la llengua, que és el principal mecanisme que permet expressar-lo i compartir-lo, pertany a un col·lectiu. La categorització és un procés psicològic i, per tant, sembla que individual, però pensament i cultura van lligats i, per tant, aquests pensaments individuals acaben sent molt semblants i mitjançant la llengua esdevenen compartits. De la mateixa manera que el pensament individual i col·lectiu passa pel filtre de l'explicació dels informants (i ja hem vist que l'explicació que donen pot ser diferent segons, d'una banda, les característiques de cada parlant, i, de l'altra, dels procediments metodològics que es fan servir per obtenir la informació), també passa pel filtre de l'explicació de l'investigador, que, en analitzar i descriure aquests pensaments, és necessàriament reduccionista: els processos cognitius com els que descriuim són molt més complexos i més difícilment abastables, per força, que les descripcions i les anàlisis que en fem, i les teories lingüístiques que es proposen solen enrigidir processos com el de la categorització semàntica de les parts del cos. La descripció de les estructures partonòmiques, per exemple, és necessària, des del moment que els parlants, ells mateixos, estructuren el món i estableixen relacions entre allò que el constitueix. Cal tenir en compte, però, que més que no pas la proposta d'un tipus d'estructura tancada, el que és important és el que expliquen els parlants, que ja hem vist que a vegades s'hi contradieix. Només ells poden transmetre què pensen i com pensen, i al cap i a la fi els estudis d'aquest tipus parteixen d'aquests pensaments individuals i compartits, els tenen com a matèria d'estudi i l'objectiu és descriure'ls, analitzar-los, i, només si és possible, sistematitzar-los i trobar-hi generalitats.

5. BIBLIOGRAFIA

- ANDERSEN, Elaine S. (1978): «Lexical Universals of Body-Part Terminology». A: GRE-ENBERG, J. H. (ed.): *Universals of Human Language*. Stanford (Califòrnia): Stanford University Press, vol. 3 (*Word Structure*), p. 335-367.
- BROWN, Cecil H. (1976): «General principles of human anatomical partonomy and speculations on the growth of partonomic nomenclature». *American Ethnologist*, 3, p. 400-424.
- DCVB = ALCOVER, Antoni Maria / MOLL, Francesc de Borja (1978² [1930-1962]): *Diccionari català-valencià-balear*. Palma de Mallorca: Moll. 10 vol. <<http://dcvb.iecat.net/>>.
- CROUS, Berta (2009): *Estudi interlingüístic de les construccions que expressen estats patològics en català i en mandinga*. Tesi doctoral, Universitat de Girona.
- DEM = CASASSAS, Oriol (dir.) (1990): *Diccionari Enciclopèdic de Medecina*. Barcelona: Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya i de Balears. Diccionaris d'Enciclopèdia Catalana. <www.grec.net/home/cel/mdicc.htm>.
- DIEC = Institut d'Estudis Catalans: *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona; Palma de Mallorca; València: Edicions 3 i 4; Edicions 62; Editorial Moll; Enciclopèdia Catalana; Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1995 [DIEC2 = <<http://dlc.iec.cat/>>]
- ENFIELD, Nicolas J. / MAJID, Asifa / VAN STADEN, Miriam (2006): «Cross-Linguistic Categorisation of the Body: Introduction». A: MAJID, Asifa / ENFIELD, Nicolas J. / VAN STADEN, Miriam (ed.): *Parts of the Body: Cross-Linguistic Categorisation* (Special Issue). *Language Sciences*, 28, p. 137-147.
- FERRERÓS, Carla (2012): *Categorització semàntica i etiquetatge de les parts del cos en català i amazic: el cas del català*. Treball de màster, Universitat de Girona.
- LANGACKER, Ronald W. (2008): *Cognitive Grammar: A Basic Introduction*. New York: Oxford University Press.
- LYONS, John (1977): *Semantics*. Cambridge: Cambridge University Press. 2 vol.
- MAJID, Asifa (2010): «Words for parts of the body». A: MALT, Barbara D. / WOLFF, Philipp (ed.): *Words and the Mind: How words capture human experience*. New York: Oxford University Press, p. 58-71.
- MCCLURE, Erica F. (1975): «Ethno-anatomy: The Structure of the domain». *Anthropological Linguistics*, 17, p. 78-88.
- VAN STADEN, Miriam / MAJID, Asifa (2006): «Body Colouring Task». MAJID, Asifa / ENFIELD, Nicolas J. / VAN STADEN, Miriam (eds.): *Parts of the Body: Cross-Linguistic Categorisation* (Special Issue). *Language Sciences*, 28, p. 158-161.
- WIERZBICKA, Anna (1996): *Semantics. Primes and Universals*. New York: Oxford University Press.
- WIERZBICKA, Anna (2007): «Bodies and their parts: a NSM approach to semantic typology». *Language Sciences*, 29, p. 14-65.

RESUM

Partint de l'evidència que hi ha variació intralingüística (individual o entre parlants) en la categorització i l'etiquetatge de parts del cos en català (Ferrerós, 2012), analitzem quin tipus de relació hi ha entre la variació observada i la metodologia utilitzada per obtenir les dades (tant la mostra com els procediments). Els resultats de l'estudi mostren, d'una banda, que s'obté informació diferent segons si el sistema que s'ha fet servir per elicitar les dades origina un discurs espontani o un discurs fruit d'una reflexió metalingüística. I d'altra banda, s'ha constatat que algunes variables de la mostra (edat, nivell d'estudis i sexe dels informants) són rellevants per explicar la variació entre els diferents parlants. Per tant, concloem que les dades amb què treballa l'investigador i, per tant, la validesa de les conclusions que n'obté, dependran en gran part de les decisions metodològiques que prengui.

PARAULES CLAU: categorització, català, variació intralingüística, metodologia.

ABSTRACT

Intralinguistic variation in the classification and labelling of the parts of the body in Catalan: some thoughts on methodology

Starting from the evidence that there exists linguistic variation (individual or collective) in the classification and labelling of the parts of the body in Catalan (Ferrerós, 2012), we analyse the kind of relationship that holds between the observed variation and the methodology applied to collect the data (including both the sample and the procedure). The results of the study show, first, that different information is obtained according to whether the system used to elicit the data triggers spontaneous discourse or discourse deriving from metalinguistic reflection. Furthermore, it has been found that some variables in the sample (age, education and gender of the informants) are important to explain the variation between different speakers. Therefore, we conclude that the data that the researcher handles and, consequently, the validity of the conclusions reached will depend largely on the decisions taken regarding methodology.

KEY WORDS: classification, Catalan, intralinguistic variation, methodology.